

НОВИ БЕОГРАД: ОСПОРЕНИ МОДЕРНИЗАМ

Аутор: **ЉИЉАНА БЛАГОЈЕВИЋ**

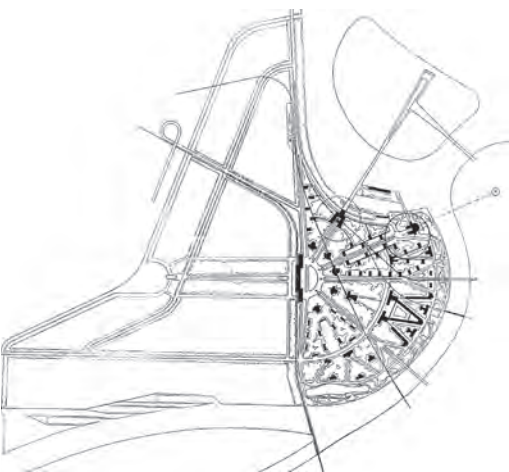
Издавач: **ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ, 2007.**

Књига "Нови Београд: оспорени модернизам" је резултат дугогодишњег истраживања модерне архитектуре и урбанизма Београда и, шире постављено, ауторкиног проучавања различитих стратегија идеје модернизма у архитектури и урбанизму 20 века. Књига је прерађена докторска дисертација, одбрањена на Архитектонском факултету Универзитета у Београду. Књига има пет поглавља, са додатком о локалитету Старог сајмишта, кратким уводом, напоменама уз текст, изворима илустрација и индексом.

Предмет рукописа је истраживање концепта планирања и развоја Новог Београда, по многим обележјима особеног подручја Београда. Ауторка у уводном поглављу јасно дефинише своју хипотезу о Новом Београду: "Његов модерни урбанистички етос је изведен из идеја модерног покрета, које су формулисане и, потом, трансформисане кроз процесе великих историјских и просторних промена двадесетог века. Стратегије модернизма у планирању и пројектовању урбане структуре и архитектуре нису биле ни конзистентне ни консеквентне, стога ни модерни град који је настајао кроз сталне промене стратегија током скоро шездесет година, није резултат једне хомогене модернистичке концепције, већ процеса вишеструког оспоравања и поновних интерпретација изворних модерних идеја" (стр. 13).

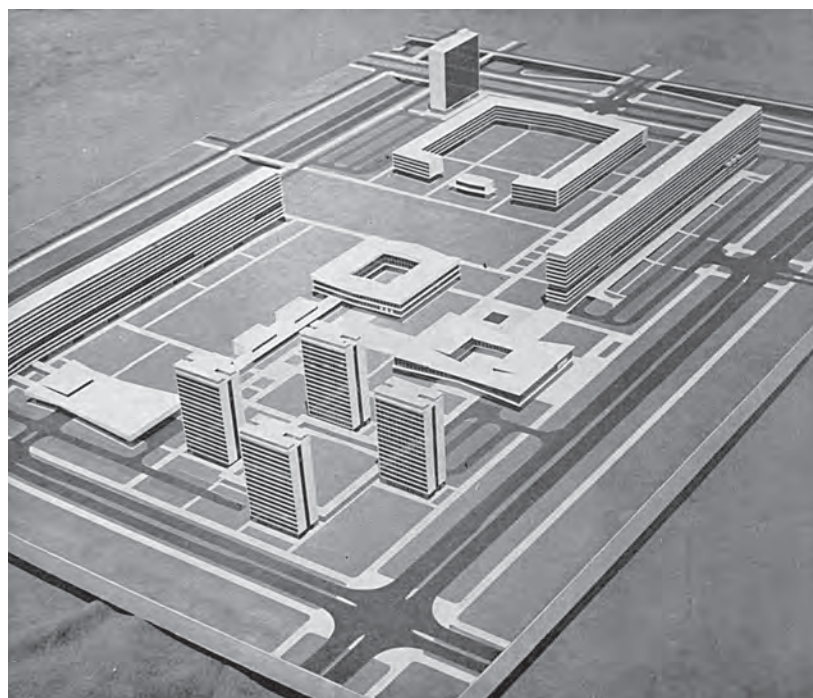
У поглављу: **Репрезентација: Београд на левој обали Саве, 1922-1941.**, ауторка даје преглед и битна обележја концепта, планова и пројеката изградње дела Београда на левој обали Саве у периоду до почетка Другог светског рата. Насупрот наглom и у многим погледу стихијном развоју старог дела Града на десној обали Саве, показује се да је подручје Новог Београда било предмет сталног интересовања бројних урбаниста, и да су у изради планова учествовали познати архитекти и планери из европских земаља као и из Краљевине Југославије. Модерне урбанистичке визије почињу да се укорене у простор Новог Београда, а њихови носиоци су југословенски и српски архитекти школовани у најпознатијим европским архитектонским школама и пројектним бироима.

У другом поглављу ауторка анализира кључне елементе **концептуализације Новог Београда** као перспективног, будућег главног града социјалистичке Југославије. Први послератни предлог, архитекте Николе Добровића, интегрисао је две концепције - једну еминентно модернизацијску урбанистичку, можемо додати и еколошку концепцију и једну еминентно идеолошку концепцију, као основу изградње новог града који ће постати политички и културни центар нове државе. Носиоци политичке моћи подржали су овакво виђење изградње Новог Београда. Међутим, оно што се показало битним за развој Новог Београда, и из данашњег угла посматрано, за остварење урбане средине са високим квалитетом живљења, јесте то што "Добровић не заснива своје концепције на идеолошким основама, већ на у основи модернистичком разумевању законитости развоја града и региона, и на решењу саобраћајног проблема Београда" (стр. 60). "Добровић јесте новочовек новог устројства, али његови текстови и његов рад представљају карику којом се повезују са изворним принципима модерног покрета" (стр.60). Експлицирањем релације и условљености формирања Новог Београда као модерног града и као управљачког града, ауторка предочава читаоцу сложеност овог урбанистичког и градитељског захвата и омогућава му разумевање савремених обележја и потенцијала новобеоградског урбаног, али и социјалног простора. Концепт "управљачког града" обрађен кроз теме "нове монументалности", "савремене социјалистичке архитектуре", "симболике versus функционалности", на аналитичан и објективан начин упућује читаоца на различите аспекте једне парадигме у урбанистичком планирању и пројектовању која се често и неоправдано редукује на "соц-реализам". Неоправданост такве редукције, арх. Благојевић потврђује у сјајној анализи Добровићевог концепта градског пејзажа, који је у архитектонску теорију тог периода унео немачки архитект Шарун. Нарочито је занимљива интерпретација Лукачевог становишта тоталитета као базичног филозофског и концептуалног принципа у науци, који Добровић примењује у својим анализама развоја Новог Београда.

У трећем поглављу: **Материјализација: модернизам употребне вредности, 1948-1965.**, дат је систематичан приказ релевантних планских решења за кључне сегменте физичке структуре Новог Београда: саобраћајнице, стамбена изградња, јавни објекти, динамика изградње и обликовање појединих зона. Анализа пружа релевантан одговор на питање зашто је тако дуго стамбена изградња била доминантна, готово искључива врста изградње у овој градској зони и зашто је Нови Београд пролазио кроз фазу "градспаваонице" шездесетих година прошлог века. У томе, занимљив је налаз да је у иницијалним плановима за Нови Београд, становање као функција било маргинализовано.

У трећем поглављу: **Материјализација: модернизам употребне вредности, 1948-1965.**, дат је систематичан приказ релевантних планских решења за кључне сегменте физичке структуре Новог Београда: саобраћајнице, стамбена изградња, јавни објекти, динамика изградње и обликовање појединих зона. Анализа пружа релевантан одговор на питање зашто је тако дуго стамбена изградња била доминантна, готово искључива врста изградње у овој градској зони и зашто је Нови Београд пролазио кроз фазу "градспаваонице" шездесетих година прошлог века. У томе, занимљив је налаз да је у иницијалним плановима за Нови Београд, становање као функција било маргинализовано.

У четвртом поглављу: **Критика: оспорени модернизам Новог Београда**, ауторка коментарише критичка становишта о концепту и урбанистичким принципима Новог Београда. Читаоцима се предочавају критичка становишта познатих имена у области градоградитељства о рационализму и функционализму, нарочито на примеру Новог Београда, као што су Богдановић, Мутњаковић, Рихтер, Перовић и други. Ауторка анализира нове концепте и различита преиспитивања могућности реконструкције централне зоне Новог Београда, Савског амфитеатра и коментарише неке од посебно занимљивих радова на Међународном конкурс за унапређење урбане структуре Новог Београда (1986). Овај део садржи приказ настанка и обликовања неколико капиталних објеката културе на Новом Београду.

У петом поглављу, Љ. Благојевић излаже неколико **могућих тумачења идеологије** и концепција на којима је темељено планирање и изградња Новог Београда. Ауторка отвара и питање савремене праксе и нових изазова у развоју Новог Београда и назначавача могуће опасности: “У погледу тактике, препознајемо стратегију изолације етоса модернизма, на супрот којем се фаворизује поједностављено и комерцијализовано разумевање традиционалног урбанизма ободног блока, који настаје хибридно у матрици модерног града” (стр. 251).

На крају, у посебном поглављу, др Благојевић истражује феномен и историју Старог сајмишта, које је несумњиво, у многим погледу, јединствен урбанистички, историјски, социјални и етички феномен у Европи. За очекивати је да ће ауторкина анализа Старог сајмишта допринети да се ова тема постави као јавно питање и као простор који се коначно мора на достојан и достојанствен начин обликовати и заштитити.

Рукопис др Љиљане Благојевић је темељна и целовита студија једног, у европским размерама, особеног урбаног феномена, какав је Нови Београд, заснована на исцрпној и зналачкој анализи бројних библиографских јединица – филозофских текстова, теоријских студија, урбанистичких планова, конкурсних пројеката, извођачких пројеката и др. Нарочита вредност овог рукописа следи из аналитичке способности др Благојевић да објективним тумачењем различитих извора доведе до целовите интерпретације сложеног процеса којим је текао развој Новог Београда, да

објасни преплитање урбанистичких и пројектантских идеја са социо-политичким дискурсом и контекстом у коме се одиграла изградња Новог Београда.

Рукопис је написан изузетно лепим и богатим језиком. Поред стручњака и студената, за које ће бити од посебне важности, и значаја за проучавање историје модерног урбанизма у нас, али и за разумевање неких базичних принципа и концепата у модернизму, ова књига ће ван сваке сумње изазвати пажњу и грађана који нису професионално заокупљени урбаним темама. Можемо је читати и као сагу о настајању једног града и као део историје једне државе која више не постоји. Књига актуализује и питање перспективе развоја и урбанитета Новог Београда. Поштовање урбанистичких норми и темељних идеја модерне, које стоје у основи концепта овог града и које су у значаној мери и остварене, с разлогом, упућују на висока очекивања у погледу нивоа урбанитета и квалитета живљења у Новом Београду. Озбиљна опасност, која је све више присутна у простору Новог Београда, јесте особен приступ (анти) планирања или псеудопланирања, односно, боље је речи, доношења одлука о изградњи, које се не обазире на основне урбанистичке показатеље (густина изграђености, проценат заузетости парцеле, раздаљине између објеката и сл.), и не уважава чак ни оно што се уназад неколико векова у урбанизму европских градова сматра основном урбанистичком нормом – а то су регулациона и грађевинска линија. Примери таквих бахатости у простору Новог Београда се умножавају – поменимо само нове објекте у блоку 19а или у блоковима уз саобраћајницу Јурија Гагарина, и указују на суморне перспективе урбанитета Новог Београда. Такви процеси поништавају основну идеју модернизма – квалитетни услови живота грађана засновани на њиховим људским правима.

Др Ксенија Петовар